

LA SEGURETAT SOCIAL I LES CLASSES TREBALLADORES

Antoni Puig Solé

SUMARI

Crisi econòmica i Seguretat Social	3
Les prestacions econòmiques de la Seguretat Social	4
El sistema de repartiment	5
La separació de les fonts de finançament	6
El fons de reserva	8
L'envelliment de la població	10
Els guanys en productivitat.....	11
La pluralitat de mesures possibles per millorar el sistema de Seguretat Social	13
La defensa de la vessant contributiva del sistema	15
Seguretat Social pública vs privada.....	16
Les dones i els col·lectius amb salaris baixos.....	17
L'acció protectora	19
Incapacitat temporal.....	19
Maternitat i la paternitat.....	19
Incapacitat permanent.....	19
Mort i supervivència	19
Desocupació.....	19
La pensió de jubilació.....	21
Les prestacions assistencials	22

CRISI ECONÒMICA I SEGURETAT SOCIAL

La crisi econòmica actual és una crisi del sistema capitalista. La devastació humana i social que ocasiona és comparable amb la de la gran recessió de 1929.

Però aquests afectes devastadors de moment s'han atenuar gràcies al sistema públic de protecció social que permet socórrer moltes persones.

N'hi ha prou amb imaginar-se quina seria la situació,

- 1) si no comptéssim amb més de vuit milions de persones que perceben una pensió,
- 2) si una part considerable dels aturats no estiguessin coberts per alguna modalitat de subsidi, i
- 3) si la sanitat i l'ensenyament no fossin gratuïts.

Tanmateix, els capitalistes han aconseguit emmarcar-la com si únicament es tractés d'una crisi del sector públic i com si els problemes quedessin localitzats en el dèficit i en el deute de determinats estats. Això ha estat possible gràcies al poder hipnòtic de la ideologia del sistema que actua com un bumerang.

La incomprensió sobre la naturalesa de la crisi crea ansietat i ira entre amplis sectors del poble treballador. Aquesta ansietat i ira es canalitzen a través de conflictes entre els propis treballadors, provocant la xenofòbia cap als que són vistos com a diferents i el rebuig vers les organitzacions socials i polítiques de què les classes populars s'acostumen a dotar.

D'aquesta manera, els poderosos s'aprofiten de la crisi per dividir les persones treballadores i així poder extirpar-los una part dels seus drets econòmics, laborals i socials.

La Seguretat Social és una de les conquestes que ara més qüestionen els poderosos. No es té en compte per a res el paper beneficiós que ha exercit últimament evitant o atenuant situacions de misèria extrema que en absència de la Seguretat Social s'haguessin agreujat.

En canvi, hi ha una ofensiva per part de les entitats bancàries que en forma de *lobby* intenten crear incerteses sobre el futur de les pensions i que, fins i tot, proposen afeblir la protecció econòmica del sistema públic per vendre els seus plans privats.

Com que, ara, la nostra economia està molt condicionada per les finances, en parlar sobre el futur de la Seguretat Social, l'accent es posa sobre la qüestió del finançament. En canvi, els altres temes resten en l'oblit.

Per aquesta raó, és molt important tenir en compte el paper beneficiós de les prestacions econòmiques del nostre sistema públic de Seguretat Social, recordar la seva evolució històrica, comprendre quins són els seus principals reptes i problemes, i formular propostes per garantir la seva viabilitat futura i millorar-ne l'acció protectora.

LES PRESTACIONS ECONÒMIQUES DE LA SEGURETAT SOCIAL

La raó de ser de les prestacions econòmiques (pensions i subsidis fonamentalment)¹ de la Seguretat Social és garantir un nivell de vida digne a les persones² que per causes vàries no poden obtenir ingressos³.

La implantació d'un sistema de prestacions econòmiques públiques ha estat un procés complex al voltant del qual s'ha manifestat el conflicte entre classes socials i entre posicions polítiques.

El moviment sindical i els partits d'esquerres ho han considerat una qüestió de "Justícia" inseparable del reconeixement dels drets individuals i col·lectius dels treballadors. Aquestes prestacions han estat concebudes com una manera de protecció econòmica davant els "riscos socials" a què els assalariats queden exposats.

Després de la Segona Guerra Mundial, la majoria dels països industrialitzats van anar instaurant sistemes de Seguretat Social, gràcies a la pressió de les capes populars. Això va suposar una de les grans conquestes de les classes treballadores, com anys abans ho havia estat la instauració de sistemes d'assegurances socials. Així, al llarg dels anys, la Seguretat Social s'ha convertit en el principal programa de lluita en contra de la pobresa en aquests països.

Per aquest motiu, aquestes prestacions ara ja són considerades per la població com a drets adquirits⁴ i cap govern no s'atreveix a reclamar de manera oberta la seva desaparició.

Tanmateix, i d'acord amb una campanya iniciada⁵ a principis dels anys 90, els promotors del neoliberalisme, a través d'una barreja subtil de mitges veritats i d'arguments catastròfics, impulsen un procés que busca la regressió i la retallada en les prestacions. Ara el govern espanyol ha cedit davant d'aquests arguments. Si aquesta línia regressiva prospera, augmentaran les desigualtats socials.

¹Les pensions i els subsidis, tema central d'aquest escrit, són un més dels aspectes que integren el nostre sistema de protecció social (altres de molt importants, dels quals aquí no ens ocuparem, són les prestacions sanitàries o els ajuts a la dependència). També conformen un dels pilars centrals de l'Estat del benestar.

²Les prestacions socials han de ser vistes com una solució als problemes i no com un problema, independentment de quin sigui el seu cost.

³ En especial a les que de manera temporal o definitiva deixen de percebre (per malaltia, invalidesa, desocupació, maternitat o jubilació) rendes salarials o a les que queden desamparades (vidu/a, orfes...) per la mort del cònjuge o parella de fet, en determinades circumstàncies, o dels progenitors.

⁴ Fins i tot han adquirit la categoria de drets constitucionals en integrar-se a l'apartat destinat als drets econòmics i socials.

⁵ El punt de partida se sol situar en un informe elaborat pel Banc Mundial el 1994.

EL SISTEMA DE REPARTIMENT

Tots els sistemes de Seguretat Social persegueixen uns objectius semblants, però les seves característiques⁶ i manera de finançament⁷ varien d'un país a l'altre.

El finançament del sistema de Seguretat Social espanyol es podria qualificar com de repartiment. Això és fruit dels seus orígens i evolució històrica.

L'element característic del repartiment és que cada any es recaptin els recursos necessaris per finançar les prestacions. Tant la recaptació com la despesa s'incorporen en els pressupostos generals de l'Estat. Les fonts de recaptació poden ser diverses: impostos, cotitzacions socials, etc.

A Espanya, donat el caire marcadament contributiu de la nostra Seguretat Social, els subsidis i les pensions condicionats a contribució prèvia es paguen amb el flux⁸ d'ingressos globals generats per les cotitzacions socials.

Aquesta modalitat de finançament, per definició, no pot fer fallida, de la mateixa manera que tampoc poden fer-ne el sistema educatiu, el sanitari o l'exèrcit. El que sí que pot succeir és que es produeixin desajusts anuals que donin lloc a dèficits o superàvits puntuals⁹.

Ara bé, malgrat estar integrada en els pressupostos generals anuals de l'Estat, la Seguretat Social conforma una partida particular. D'altra banda, la gestió pròpiament dita de la Seguretat Social està encomanada a unes entitats públiques especialitzades (les Entitats Gestores)¹⁰, una caixa única¹¹ i una sèrie de serveis comuns auxiliars¹². D'aquí que parlem d'un sistema públic de Seguretat Social.

⁶ Contributiu o assistencial.

⁷ A través d'impostos o de cotitzacions, amb un sistema de repartiment o amb un de capitalització, de prestació o de contribució definida,...

⁸ Les empreses comptabilitzen aquest flux íntegrament com "despeses per retribuir el personal".

⁹ En tot cas, no s'han de descartar situacions extremes insostenibles pel sistema de pensions. Si durant un període prologat i irreversible, la població activa disminueix, la taxa d'atur s'incrementa, les productivitats s'estanca, els salaris cauen en picat i, en canvi, el nombre de jubilats creix exponencialment, aleshores el sistema farà aigües. Però una catàstrofe d'aquesta magnitud, si arribés, no es limitaria a les pensions. Contagiaria tot l'entramat econòmic, tant públic com privat, en disminuir la recaptació d'impostos i la capacitat de compra de la població. Per sort, tot fa pensar que aquesta situació tan extrema no arribarà. En tot cas, el que pertoca no és especular sobre escenaris negatius sinó impulsar polítiques econòmiques adequades per evitar-los.

¹⁰ Institut Nacional de la Seguretat Social, Institut Social de la Marina i l'IMSERSO.

¹¹ Tresoreria General de la Seguretat Social.

¹² Jurídics, informàtics, etc.

LA SEPARACIÓ DE LES FONTS DE FINANÇAMENT

Un dels temes controvertits de la Seguretat Social espanyola ha estat l'anomenada separació de les fonts de finançament.

En un primer moment, la Seguretat Social tenia un contingut encara més contributiu del que té ara. D'una banda, només garantia cobertura a les persones afiliades i en situació d'alta que complien els requisits de cotització establerts ¹³. De l'altra, es finançava de forma exclusiva a través de les cotitzacions socials.

La Constitució espanyola va reconèixer una colla de drets subjectius més amplis dels que aleshores garantia la Seguretat Social. El cas més notori és el dret universal a l'assistència sanitària. Quan aquest darrer dret es va fer efectiu per a tothom, la despesa sanitària es va incrementar, però aquesta despesa es va continuar finançant amb les cotitzacions socials.

Més endavant, el sistema de Seguretat Social va incorporar les pensions no contributives per a aquelles persones que no disposen d'un determinat nivell d'ingressos i que no han cotitzat el període exigít per generar dret a una pensió contributiva. Un altre pas va ser el reconeixement dels complements mínims que garanteixen a tothom una pensió equivalent a la fixada com a mínima legal. Això també va representar un important nivell de despesa que de nou es va intentar cobrir de forma íntegra a càrrec de les cotitzacions socials.

L'augment de la despesa fruit de la incorporació de prestacions universals va provocar una situació financera de dèficit en els comptes de la Seguretat Social que, fins i tot, va ser aprofitada per posar en dubte la viabilitat futura de tot el sistema.

Per aquesta raó, a través de diferents acords, que materialitzen les recomanacions del "Pacto de Toledo", es va decidir clarificar les fonts de finançament¹⁴ del sistema. Com a conseqüència, neix un nou model on:

- 1) la recaptació de les cotitzacions ha de servir per satisfer les prestacions reservades a aquells que prèviament han cotitzat (prestacions contributives), i
- 2) els drets subjectius individuals (sanitat i prestacions no contributives) es financen a través d'altres fons que conformen els pressupostos generals de l'Estat¹⁵ (igual com passa amb l'educació, per posar un exemple).

En principi aquesta separació de les fonts de finançament va tirar per terra totes les visions catastrofistes ja que va deixar clar que la recaptació de les

¹³ L'assistència sanitària també cobria els familiars més directes de l'afiliat en situació d'alta.

¹⁴ La separació definitiva de les fonts de finançament ha de culminar-se l'any 2013

¹⁵ No obstant això, la separació encara no ha estat completa. Queden alguns aspectes, com és el cas dels complements mínims, que tot i tenir un contingut netament assistencial, en part encara es continuen pagant amb les cotitzacions socials.

cotitzacions podia fer front al pagament de les prestacions contributives sense problemes¹⁶.

La separació de fonts de finançament s'ha anat desenvolupant de forma progressiva, però aquest procés encara no ha culminat (tot i que el 2013 ja tocaria). Si ho hagués fet, la vessant contributiva del sistema reduiria les seves despeses en 7.000 MEUR anuals. A més a més, hi ha una despesa de gestió i funcionament del sistema a càrrec de cotitzacions socials, mentre que les altres despeses d'aquesta naturalesa de la resta d'organismes públics es financen amb els PGE¹⁷.

Cap govern, en èpoques de bonança econòmica, ha fet l'esforç per avançar la separació definitiva de fons. Ara, en un moment de dificultats econòmiques i de constrenyiment pressupostari, el Govern pot estar temptat de no complir un compromís de separació, que ja no s'hauria de retardar més.

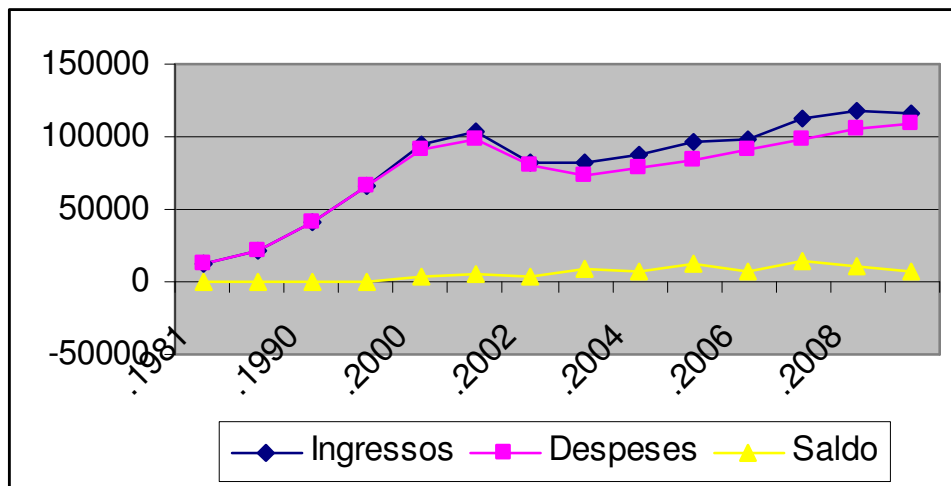
És cert que la separació de fonts no impedeix que en un futur llunyà es pugui incorporar un finançament addicional per garantir les prestacions contributives. Però plantejar-se ara això no té sentit. Incorporant en el sistema contributiu recursos procedents de l'IVA, o d'altres tributs, com alguns suggereixen, l'única cosa que s'aconseguiria seria justificar una reducció de les cotitzacions socials. A la vegada, s'obriria un esvoranc en el nostre sistema contributiu amb el risc de desfigurant-lo radicalment. En canvi, el que sí que cal és destinar una major part de la recaptació procedent dels impostos a les prestacions assistencials.

¹⁶ El govern de José María Aznar es va beneficiar d'aquesta decisió, atribuint-se fins i tot el mèrit d'haver sanejat la Seguretat Social.

¹⁷ Aquesta despesa suposa un cost extra pel sistema de 2.500 MEUR anuals.

EL FONS DE RESERVA

La separació de les fonts de finançament, tot i que ha estat incompleta, ha permès garantir còmodament el pagament de les prestacions contributives i a la vegada s'ha generat un superàvit que ha permès nodrir un fons de reserva¹⁸.

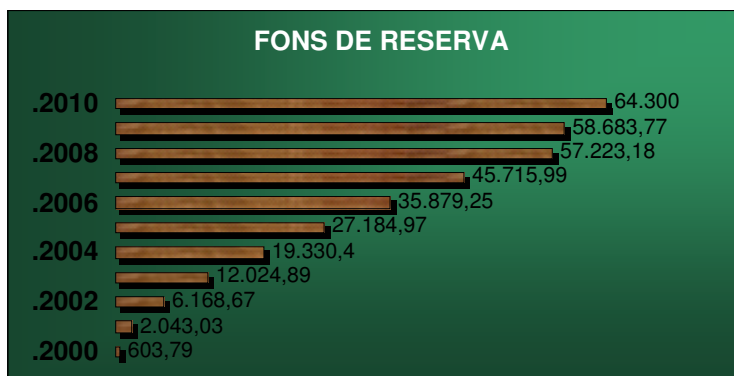

El fons de reserva va ser concebut, en principi, com un mecanisme per solucionar els problemes puntuals en el pagament de les prestacions futures.

Ara, com que a conseqüència de la crisi s'incrementen les dificultats econòmiques de la gent, la prioritat hauria de ser garantir les prestacions contributives.

Però el govern pren el camí invers: congela pensions, vol endurir els criteris per accedir a les prestacions i suggereix una disminució de les quanties econòmiques.

¹⁸ A partir de 2011 l'excedent de les mútues que fins ara anava a parar a un fons de prevenció passarà a formar part del fons de reserva.

La congelació de les pensions, a més de contradir la Llei de la SS i els acords de pensions i el Pacte de Toledo, és una mesura unilateral i dificultarà la creació d'ocupació. Inicialment reduirà la capacitat de compra de milions d'espanyols. De retruc, reduirà la demanda i, per tant, l'activitat econòmica se'n ressentirà.

Ara el govern només contempla el fons de reserva com un recurs per adquirir deute públic emès pel mateix Estat. Això perverteix la seva funció i el converteix en un mecanisme deshonrós per resoldre el dèficit pressupostari.

L'ENVELLIMENT DE LA POBLACIÓ

En les properes dècades, els països industrialitzats experimentaran un envelliment de la població a causa de l'acció combinada entre allargament en l'esperança de vida i baixa taxa de natalitat ¹⁹.

Com tothom sap, durant els darrers segles, l'esperança de vida s'ha anat incrementant, cosa que no ha estat obstacle per implementar i eixamplar els sistemes de Seguretat Social, de forma progressiva.

D'altra banda, no hem d'associar envelliment de la població amb risc de perdre drets socials, perquè hi ha precedents que ho desmenteixen. Per exemple, a Alemanya i altres països europeus van perdre una bona part de la seva població masculina més jove com a conseqüència de la Segona Guerra mundial, i malgrat això van ser capaços de tirar endavant amb èxit els seus sistemes de Seguretat Social, gràcies a unes reserves considerables de població immigrada.

Al nostre país, també vam viure una situació similar. Als anys 90 es va predir la fallida del sistema perquè la relació entre actius i passius començava a estar en perill. L'arribada de treballadors immigrants i de l'augment de la població activa, sobretot dones, va fer augmentar en més de 10 milions el nombre de persones afiliades a la Seguretat Social. A més, a mitjans dels 90 la relació actius – passius era inferior a l'actual.

¹⁹ L'envelliment de la població a Espanya ve ocasionat en part pel *baby boom* dels anys 50. Però això ha anat canviant amb el temps. Per tant, si bé és cert que en els propers anys pot produir-se un xoc, posteriorment la piràmide d'edats s'estabilitzarà i ens trobarem únicament amb l'impacte derivat de la prolongació en l'esperança de vida, que lògicament també té límit.

ELS GUANYS EN PRODUCTIVITAT

La implantació dels sistemes de Seguretat Social va coincidir amb uns anys amb guanys de productivitat significatius. No és arriscat suposar que hi ha motius perquè la productivitat també creixi els propers anys.

La nostra tesi és que l'increment de pensionistes no ha de significar un problema greu si:

- 1) els guanys en productivitat superen aquest creixement,
- 2) una part d'aquests guanys es destinen a finançar pensions i
- 3) millora el mercat de treball.

Per argumentar els dos primers punts, farem servir dos exemples molt entenedors, un (A) real i l'altre (B) figurat:

A) Comencem recuperant la polèmica de fa uns segles al voltant del problema de l'alimentació de la població²⁰ i veurem el que al final ha passat. D'una banda, ha crescut la població no agrícola i, de l'altra, han disminuït les persones que treballen al camp, no només en termes proporcionals, sinó en nombres absoluts. Això, contravenint les tesis pessimistes de Tomas Robert Malthus, no ha significat cap obstacle per garantir que la gent pugui menjar ja que tot plegat s'ha compensat a través dels increments de productivitat.

B) Imaginem una illa on només hi ha una empresa que dona feina a 100 treballadors. Els únics habitants de l'illa són aquests treballadors, l'empresari i 25 jubilats. Cada treballador i cada jubilat reben 1.000 unitats monetàries. Les pensions de jubilació es recapten a través d'unes cotitzacions socials que signifiquen el 25% sobre el salari dels actius ($1.000 \times 0,25 = 250$) i que de forma íntegra van a càrrec de l'empresa. L'empresari rep 2.000 unitats monetàries, fruit de l'excedent empresarial. La producció de l'illa equival a 127.000 unitats monetàries i la compren íntegrament els habitants de la mateixa illa. El poder de compres, és, per tant, proporcional a la producció.

La situació anual queda recollida en el següent quadre:

	Nombre	Unitats monetàries	Total
Treballadors	100	1.000	100.000
Cotitzacions	100	250	25.000
Pensions	25	1.000	25.000
Empresari	1	2.000	2.000
Valor de la producció			127.000
Productivitat per treballador			1.270
Taxa de substitució			0,25

²⁰ Vicenç Navarro ha treballat aquest exemple d'una manera molt més completa.

L'any següent, gràcies a una nova organització del treball, la productivitat augmenta un 20%. Però, en comptes de treballar 100 persones, només hi treballen 93 i, per contra, hi ha 32 pensionistes ja que 7 treballadors s'han jubilat. Neixen 4 criatures.

La situació es pot afrontar amb calma si es decideix una nova distribució de rendes: els salaris i les pensions s'incrementen un 10%. La cotització social passa del 25 al 33%. Això permet mantenir l'equilibri en el sistema de repartiment de les pensions i fins i tot es genera un petit excedent que es destina a unes millores addicionals a favor dels jubilats. D'altra banda, es pot pagar una renda bàsica de 868,25 unitats monetàries a cada nadó que es finançarà amb un nou impost que gravarà l'empresa. Malgrat això, la renda empresarial no disminueix sinó que s'incrementa un 10%.

	Nombre	Unitat monetàries	Total
Treballadors	93	1.100	102.300
Cotitzacions	93	363	33.759
Pensions	32	1.000	32.000
Millores			1.759
Empresari	1	2.200	2.200
Nadons	4	868,25	3.473
Valor de la producció			141.732
Productivitat per treballador			1.524
Taxa de substitució			0,344

Certament, la realitat és molt més complexa que la d'aquesta situació figurada. Amb l'exemple, només volem posar damunt de la taula la importància que té incorporar la qüestió de la productivitat que no es té en compte en la majoria dels estudis "dels experts".

En tot cas, també volem deixar clar que el que estem proposant no és, ni molt menys, un creixement econòmic perpetu ja que no podem posar el nostre futur de forma exclusiva en mans del creixement.

El que suggerim, en canvi, és beneficiar-se de les millores de productivitat. Aquestes millores, que també tenen un límit, poden anar acompanyades d'una disminució de les hores de treball, d'un increment del nombre de persones jubilades i de més qualitat de vida. Ara bé, com ja queda palès en l'exemple, tot això exigeix, a la vegada, un augment dels gravàmens sobre la riquesa col·lectiva produïda.

No obstant, l'element que més ha d'ajudar a garantir el futur de la Seguretat Social és la millora del mercat de treball. Si es crea ocupació augmentarà el nombre de cotitzants. Si milloren els salaris i s'estabilitza l'ocupació, també millora la recaptació per cotitzacions socials.

LA PLURALITAT DE MESURES POSSIBLES PER MILLORAR EL SISTEMA DE SEGURETAT SOCIAL

Els discursos oficials quant a propostes de reforma del sistema de pensions per a garantir-ne la viabilitat futura van tots en la línia de reduir la despesa i no en la de millorar els ingressos.

Des d'aquest punt de vista, l'única solució per fer viable les pensions futures seria retardar l'edat de jubilació o ampliar el període de cotització exigits a mesura que augmenta l'esperança de vida. Això és començar la casa per la teulada.

L'equilibri financer de qualsevol sistema de repartiment està garantit quan el total de les prestacions contributives és igual a les contribucions recaptades. Per aconseguir aquest equilibri, com hem vist fa un moment, els paràmetres afectats sobre els que es pot actuar són molts:

1- Es pot jugar a reduir les despeses, cosa que empitjora les condicions de jubilació. Ara bé, això significa acceptar el desmantellament del nostre sistema de Seguretat Social i oblidar que les prestacions socials no són un caprici que es pot treure i posar sinó un dret que cal respectar.

2-També pot fer-se amb la taxa de contribució –la cotització social pagada pels empleats i les empreses– que s'aplica a les bases que figuren en la nòmina dels treballadors o

3- fins i tot, pot modificar-se la relació entre el nombre de contribuents i el nombre de beneficiaris de les prestacions. Les possibilitats d'intervenir sobre aquest últim paràmetre són complicades, però imprescindibles, i depenen, sobretot, de l'evolució demogràfica, de la immigració, del creixement de la població activa i de les taxes d'atur.

Tècnicament, la intervenció sobre les cotitzacions socials és la més fàcil, ja que aquestes es decideixen anualment en els pressuposts generals de l'Estat. Però aquesta opció xoca de ple amb les aspiracions patronals.

La recaptació en cotitzacions socials només disminuirà si disminueixen els percentatges que s'apliquen, si es deteriora l'ocupació, si els salaris es comprimeixen, o si la riquesa generada es destina majoritàriament a retribuir les rendes del capital i els directius amb salaris alts; uns salaris que, per cert, de moment només cotitzen parcialment en beneficiar-se d'uns topalls per sobre dels quals no s'ha de cotitzar.

Precisament una de les reformes necessàries és la desaparició dels topalls en les bases de cotització²¹ incrementant a la vegada les pensions màximes. Aquestes dues mides permetrien ampliar la quantia recaptada i reforçar els continguts contributius del sistema.

Tenint en compte el pes de les situacions de desocupació al llarg de la vida

²¹ És injust que les persones amb rendes elevades realitzin una aportació percentualment menor que les que perceben rendes baixes.

laboral, s'hauria de garantir la cotització durant tot el període de desocupació, fins i tot quan es recorre a la prestació assistencial o quan únicament s'és demandant d'ocupació²².

El percentatge que grava els beneficis empresarials no hauria de quedar mai per sota del percentatge que s'aplica a les cotitzacions socials. Una part de la recaptació obtinguda amb aquest tribut s'hauria de destinar a finançar les prestacions assistencials de la Seguretat Social.

També caldria estudiar com limitar al màxim la disponibilitat de decidir la quantia de la pròpia pensió, a través del control personal de les bases de cotització. De mitjana, els treballadors autònoms que poden decidir la cotització que realitzen tenen pensions més elevades que els treballadors per compte d'altri. En canvi, quan es pren com a referència tota la vida laboral, generalment els empresaris cotitzen per quanties inferiors que els treballadors al seu càrrec. Per tant, l'esforç contributiu d'aquests empresaris és molt inferior al dels treballadors del règim general.

²² Això hauria d'acompanyar-se de mesures de control per evitar frau en l'acreditació dels períodes de carència.

LA DEFENSA DE LA VESSANT CONTRIBUTIVA DEL SISTEMA

Més enllà del debat sobre la separació de les fonts de finançament, nosaltres apostem per garantir el vessant contributiu del sistema. Així es podrà donar continuïtat a les cotitzacions socials com a mecanisme de recaptació d'ingressos i alhora podrà considerar-se una bona mesura per calcular futurs drets a favor de les persones que cotitzen.

Això, en primer lloc, beneficia els treballadors per compte d'altri en permetre'ls mantenir una part del seu poder adquisitiu quan per raons diverses es veuen obligats a abandonar l'activitat laboral. En segon lloc, és una forma de solidaritat que se sustenta en un pacte per garantir els vincles econòmics i socials entre les persones de diferents generacions i diferent condició.

El nostre sistema és just perquè és redistributiu i solidari i perquè garanteix l'equitat, ja que tothom té garantida una quantia mínima si té dret a pensió contributiva o l'accés a una pensió no contributiva si compleix els requisits exigits.

Els models alternatius que es proposen: model suec de cotitzacions a la carta, per exemple, ara per ara és inviable a Espanya. Aquí, a diferència dels països nòrdics, tenim un mercat de treball marcat per la precarietat i l'atur. A més, les famílies estan molt endeutades i, per tant, no tothom pot invertir lliurement en la seva pensió futura perquè la seva capacitat d'estalvi és més que dubtosa.

SEGURETAT SOCIAL PÚBLICA VS PRIVADA

A hores d'ara, les pensions públiques estatals tenen darrere una història d'èxit, amb la qual han estat capaces de superar les tempestes econòmiques, han beneficiat les persones en situació de necessitat, i han ajudat a impulsar la demanda.

La Seguretat Social pública no solament ha estat capaç de garantir les pensions de jubilació, sinó també les pensions d'invalidesa i les de mort i supervivència. Alhora, ha fet efectius els subsidis en cas d'incapacitat temporal, maternitat i desocupació, any rere any.

Al llarg del temps, les quanties pagades s'han anat ajustant, tot prenent com a punt de referència el salari que el pensionista o el perceptor del subsidi percebia quan estava en actiu. Com expliquem més endavant, aquesta acció protectora encara presenta algunes mancances i s'haurien de millorar.

L'Administració pública del sistema ha permès comptar amb professionals preparats i amb anys d'experiència. Les despeses que aquesta administració comporta són moderades i, curiosament, encara estan a càrrec de cotitzacions socials, tot i que correspondria pagar-se amb altres ingressos dels PGE com la resta de sistemes públics.

En canvi, en el cas dels fons privats les despeses d'administració superen com a mínim en un 15% les del sistema públic. D'això, se'n beneficien especialment les entitats financeres que administren els fons i un grup reduït d'administradors amb salaris elevadíssims. Els fons privats també han de suportar un volum considerable de despesa en concepte de publicitat per captar nous clients.

Els sistemes privats es basen en el model de la capitalització. Tracten la jubilació, no com un dret, sinó com una qüestió d'elecció individual desvinculada de les lluites col·lectives i de la solidaritat entre generacions i grups socials. Només estan a l'abast de qui té capacitat d'estalvi o de qui pot planificar la seva cotització al sistema públic i a la vegada disposa d'ingressos addicionals per a invertir en plans privats.

En els sistemes privats, els recursos recaptats a través de les aportacions passen a mans de les entitats financeres, que els inverteixen per obtenir una rendibilitat. Però això no sempre acaba donant un bon resultat. Mentre que en els sistemes públics, les prestacions estan garantides al marge de la situació econòmica, en els sistemes privats la quantia de les prestacions depèn directament de la fluctuacions dels mercats i de la Borsa.

LES DONES I ELS COL·LECTIUS AMB SALARIS BAIXOS

Les dones tenen unes pensions mitjanes més baixes que els homes, i de vegades, només accedeixen a la quantia mínima perquè, en general, han tingut ocupacions precàries, amb salaris més baixos i han interromput la seva vida laboral per atendre²³ la família (descendents o ascendents).

Sovint, una bona part de les dones d'edat avançada depenen dels ingressos dels seus marits, de forma parcial o total, i al final de la vida el seu únic ingrés acaba sent una exigua pensió de viduitat.

La millor manera de donar la volta a aquesta situació és facilitar la integració laboral de les dones, amb un treball estable i un salari digne. D'aquesta manera podrien adquirir suficients drets per accedir en el futur a una pensió de quantia suficient.

Per assolir aquesta situació també resulta fonamental millorar i ampliar els serveis públics de cura dels fills i de les persones amb dependència i que permetin a les dones el seu accés o retorn al mercat de treball. En aquest sentit, la generalització de l'ajut econòmic per a cura de persones amb dependència està anant en contra del dret de les dones d'accedir al mercat de treball, perquè consten com a cuidadores, de forma majoritària.

Si volem evitar que proliferin les persones amb ingressos baixos, cal millorar tant el salari mínim interprofessional com la protecció en les situacions de treball a temps parcial. També és necessari seguir una política de compensació de les llacunes en l'historial d'ocupació. Aquesta nova política hauria d'incorporar els períodes dedicats a la cura de familiars dins de la vida laboral. Això sí, sempre que existeixin cotitzacions prèvies per a garantir el principi de contributivitat i el d'igualtat en l'accés a les pensions. Es podria adoptar un criteri similar al que ara se segueix el primer any d'excedència per maternitat.

Les propostes del govern d'endarreriment obligatori als 65 a 67 anys per accedir a la pensió de jubilació i d'ampliar el període de carència mínima per a accedir a la pensió de jubilació, comportarien un retall dràstic per a una part dels futurs pensionistes i incrementarien les desigualtats. És a dir, tindrien un efectes contraproductius en el mercat de treball, sobretot amb els joves i les dones, i també amb les persones de més edat.

En primer lloc, castigaria a aquells que queden atrapats en una situació de desocupació al final de la seva vida laboral i es veuen en la necessitat d'avançar la seva edat de jubilació. Això podria impossibilitar l'accés a una pensió contributiva per jubilació, deixar-los en un estat permanent de baixos ingressos i fins i tot de pobresa, que arrossegarien fins al moment de la mort.

²³ Hem de trobar les causes d'aquesta situació de greuge tant en factors culturals i socials, provinents del passat, com en la manca de polítiques públiques que permetin conciliar la vida personal, familiar i laboral.

En segon lloc, castigaria doblement les persones que tenen una vida laboral inestable o que s'han incorporat en una edat avançada al mercat laboral espanyol (els immigrants segurament que serien un dels col·lectius més afectats).

L'ACCIÓ PROTECTORA

La vessant econòmica de l'acció protectora de la Seguretat Social, es porta a terme a través d'un catàleg de subsidis i de pensions a favor dels beneficiaris. En aquest apartat farem un breu cop d'ull a algunes d'aquestes prestacions. En un apartat posterior ens detindrem més extensament en la pensió de jubilació ja que es la que ara està en el centre del debat i per aquesta raó la tractarem a banda.

Incapacitat temporal

El subsidi d'incapacitat temporal cobreix parcialment als beneficiaris. Les organitzacions empresarials, entre altres, acostumen a criminalitzar a part dels perceptors i tipifiquen la situació com absentisme. Algunes mútues, per la seva part, persegueixen els treballadors en situació d'Incapacitat Temporal.

No és just que per sofrir un accident o contreure una malaltia els treballadors perdin poder adquisitiu, sobre tot quan la causa de la incapacitat és professional. A la vegada estem en contra de les impunitat de les mútues i proposem una reducció de la seva capacitat de donar altes.

Maternitat i la paternitat

La prestació de maternitat és la que més ha millorat en als darrers anys. Ara assolix un nivell de cobertura (el cent per cent) que hauria de ser un referent per a altres prestacions. El ventall protector de la prestació s'ha ampliat adequadament, sobretot a partir de la incorporació del descans per a paternitat i del reconeixement del risc durant l'embaràs.

Incapacitat permanent

Las tipificacions de la incapacitat permanent (parcial, total, absoluta i gran invalidesa) i prestacions econòmiques associades a cadascuna d'aquestes tipificacions, per regla general són adequades. El principal problema es troba a l'hora de reconèixer i tipificar les situacions.

Mort i supervivència

Aquestes prestacions, especialment en el cas de la viduïtat, haurien d'adaptar-se a la realitat social dels nostres dies i tenir més en compte l'existència o inexistència de rendes alternatives i l'edat dels beneficiaris.

Desocupació

És una de les prestacions més importants i a la vegada més qüestionada

actualment i per això li dedicarem un altre document per fixar la nostra posició. Tanmateix, considerem que la protecció ha de permetre garantir que cap aturat quedi sense prestació i aproximar la quantia de la prestació al salari que es percebia prèviament a la desocupació.

LA PENSIÓ DE JUBILACIÓ

La jubilació, com la resta de prestacions contributives, és un dret social dels treballadors per compte d'altri que prové de les cotitzacions socials. Unes cotitzacions que poden ser considerades com un salari diferit amb un fort contingut solidari.

El salari diferit permet disposar d'un temps lliure remunerat en el qual ja no s'ha de prestar un treball sota les ordres i organització del patró.

Per a nosaltres, la defensa de les pensions de jubilació és una prioritat absoluta i més encara en una situació de crisi econòmica com l'actual. La pensió de jubilació és la millor garantia²⁴ de que les persones puguin veure els darrers anys de la seva vida amb una situació econòmica digne.

Estem en contra de la modificació a la baixa de l'actual regulació de la pensió de jubilació i per tant ens oposem a endarrerir l'edat de jubilació, a ampliar els períodes de carència i a la modificació dels mecanismes de càlcul de la base reguladora. També considerem necessari mantenir els supòsits que avui en dia permeten la jubilació anticipada. En canvi, estariem d'acord en donar més flexibilitat a les eleccions individuals.

El govern actual ha proposat endarrerir l'edat de jubilació fins als 67 anys. D'aplicar-se, aquesta mesura comportaria una ruptura històrica: durant més d'un segle, una fracció de l'augment de la riquesa produïda s'ha destinat a reduir el temps de treball, utilitzant dues palanques: Les primera ha estat la rebaixa de la jornada setmanal de treball i la segona l'avançament de l'edat de jubilació.

Per donar consistència a la seva proposta regressiva, el govern recorre a una estadística que barreja naps i cols i que indicaria que l'edat de jubilació "efectiva" s'ha reduït els darrers anys.

Ara bé, això no és del tot veritat: l'edat de jubilació ha continuat inamovible als 65 anys i aquesta és precisament l'edat que ara es proposa endarrerir. Hi ha, certament, una part important de treballadors i treballadores que es jubilen una mica abans però això els comporta una pèrdua vitalícia en la quantia de la pensió. Aquest avenç de vegades és voluntari: hi ha persones que consideren que surt a conta per poder disposar a canvi de més anys de jubilació. Però en la majoria de casos l'anticipació és una opció no elegida a la què les persones s'acullen perquè les han acomiadat de les empreses, esgoten la prestació de desocupació i no troben feina. Allargant l'edat de jubilació uns i d'altres sortirien perjudicats.

²⁴ L'envelliment saludable també requereix d'un territori, una ciutat i un país, capaços de donar una resposta personalitzada i satisfer les necessitats humanes que varien segons l'estat de salut i la situació familiar.

LES PRESTACIONS ASSISTENCIALS

Les pensions assistencials milloren el nostre sistema públic de protecció social. Són imprescindibles per eixamplar la justícia social, sobretot en societats com la nostra en les quals es fa difícil arribar a la plena ocupació.

La garantia d'ingressos mínims ha d'assolir-se per la via de la millora de les pensions mínimes i de les rendes garantides de ciutadania a favor de qui no té dret a prestacions